

11).¹¹ Latinički prijepisi triju senjskih neliturgijskih knjiga – *Mirakula, Naručnika i Meštrije s ritualom* – iznjedreni u okviru projekta *Istraživanja jezika i pisma glagoljskih neliturgijskih tekstova I., II., III.* (2021., 2022., 2024.) zasigurno će pospješiti buduća istraživanja različitih profila, tim više što su dostupni u papirnatome (knjižnome), ali i u elektroničkome obliku. U prvoj je fazi projekta naime izrađen i uspostavljen mrežni portal za objavljivanje latiničkih prijepisa glagoljskih djela *Mirakuli Slavne Deve Marije i Naručnik plebanušev*, uz mogućnost pretraživanja po različitim kriterijima, a u drugoj fazi projekta pridružen im je tekst *Meštريا dobra umrtija s ritualom* (<https://glagoljskitekstovi.ffzg.unizg.hr/>). Nastava posvećena povijesti hrvatskoga jezika duž odgojno-obrazovne okomice također bi se trebala okoristiti pripremljenim prijepisima senjskih glagoljskih izdanja. Osim toga, na taj se način starija hrvatska jezična i književna baština čini dostupnom i širem krugu zainteresiranih čitatelja.

Iz svega navedenoga proizlazi da je glagoljaška suvremenost ranomu novomu vijeku bliža nego ikada prije, barem kada je o djelima senjske glagoljske tiskare riječ.

Vera BLAŽEVIĆ KREZIĆ

Ana MIHALJEVIĆ; Milan MIHALJEVIĆ; Ana ŠIMIĆ. *Glagoljica za znatiželjne*. Staroslavenski institut. Zagreb, 2024., 87 str.

Krajem prošle, 2024. godine Staroslavenski je institut objavio znanstveno-popularnu knjižicu *Glagoljica za znatiželjne* pod autorstvom dr. sc. Ane Mihaljević, akad. Milana Mihaljevića i dr. sc. Ane Šimić.

Stvaranje izdanja započelo je 2021., a knjiga je svoju prvu inačicu dočekala 8. rujna iste godine, kada je povodom Međunarodnoga dana pismenosti i Godine čitanja besplatno ponuđena široj javnosti u digitalnome obliku. O velikome interesu za hrvatsko glagoljaštvo i potrebi izdavanja ovakvoga štiva svjedoči broj preuzimanja knjižice: 5 891 put u jednome danu, dok je na društvenoj mreži Facebook sama objava o mogućnosti preuzimanja u dva dana dosegla više od 100 000 pregleda. Od rujna 2021. i prve, digitalne inačice do

¹¹ Senjski *Ritual* ipak je prepoznat kao izvor za *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, no *Meštريا* dosada nije konzultirana kao izvor ni u jednome hrvatskome povijesnome rječniku (str. 12).

tiskanoga izdanja 2024. godine sadržaj je knjige proširen i uvećan gotovo tri puta.

Knjižica *Glagoljica za znatiželjne* svojim će pristupačnim stilom zainteresiranu publiku uvesti u sve što je važno znati o kulturi hrvatskoga glagoljaštva, počevši od vremena Ćirila i Metoda pa sve do danas. Izdanje je namijenjeno širem čitateljstvu koje se s pojmovima glagoljice i glagoljaštva dosad susretalo tek usput, ali prikladno je i za one koji žele proširiti već postojeća znanja o tim pojavama. Listajući knjižicu (ilustriranu kartama, fotografijama hrvatskoglagoljičnih vrela i drugim slikovnim priložima) čitatelj će se za početak upoznati s azbukom uglate (hrvatske) glagoljice i s pravilima njezina čitanja. U poglavlju *Tko pita, ne skita* saznat će što je uopće glagoljica, kako je nastala i koje je njezino mjesto u kontekstu hrvatske, ali i europske i svjetske pismenosti.

Poglavlje *Od Prevlake do Dunava* zainteresirane će povesti na putovanje hrvatskim gradovima značajnima za povijest glagoljaštva i za njegovu pisanu baštinu: od Splita, koji nam donosi najranije pouzdane informacije o hrvatskome glagoljaštvu, preko Senja i povlastice koju je njegov biskup Filip dobio za slavljenje glagoljaškoga bogoslužja, do Zagreba, grada koji danas čuva najveći broj glagoljičnih spomenika, a tako i onaj najznamenitiji, *Bašćansku ploču*.

Sudbine razasute hrvatskoglagoljične baštine izložene su u poglavlju *Izvan domovine*. Beč, primjerice, čuva *Misal kneza Novaka* – rukopisni misal koji je po svoj prilici poslužio kao predložak najstarije hrvatske tiskane knjige – a usto i *Brevijar Vida Omišljanina*, koji sadrži drevne prijevode biblijskih tekstova. Ruski se Petrograd ističe kao najveća riznica hrvatskoglagoljičnih spomenika nakon Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Tko su bili popovi, velikaši i obični ljudi koji su hrvatsku glagoljašku tradiciju stvarali, njegovali i prenosili mlađim naraštajima? Priče trinaestorice takvih prepričava poglavlje *Glagoljaški apostoli*, započinjući od potpisnika *Bašćanske ploče*, benediktinskih opata Držihe i Dobrovita. Spominju se tu, među ostalima, knez Novak Disislavić sa svojim glasovitim *Misalom*, Juraj Slovinac i njegova glagoljična početnica te Blaž Baromić i biskup Šimun Kožičić Benja, koji su svojim djelovanjem obogatili hrvatsko (glagoljično) tiskarstvo. Saznajemo i koliko je ovaca moralo stradati kako bi pisar Vid Omišljanin imao dostatan broj pergamentnih listova za izradu svojega *Brevijara*.

Osim o životu i djelu znamenitih glagoljaša, čitatelj može saznati nešto i o glagoljaškoj pisanoj riječi. Podijeljeno u tri dijela, poglavlje *Glagoljica na kamenu, pergamentu i papiru* donosi pregled najvažnijih epigrafskih spomenika, rukopisa i tiskanih izdanja na glagoljici. Od obrađenih epigrafskih spomenika

izdvaja se, dakako, *Bašćanska ploča*, a uz nju i *Plominski natpis* i *Valunska ploča*. Među rukopisnim spomenicima na pergamentu valja istaknuti *Vinodolski zakon*, *Misal kneza Novaka*, *Brevijar Vida Omišljanina* i *Hrvojev misal*, dok je najznamenitije djelo hrvatskoga glagoljičnog tiskarstva *Prvotisak*, tj. *Misal po zakonu rimskoga dvora* iz 1483.

A želi li tko saznati što je pisalo u glagoljičnim grafitima, kako izgledaju mudre izreke »po glagoljašku« ili što su glagoljaši smatrali dostojnim bilježenja na marginama misalā i brevijarā, u knjizi će pronaći izbor navoda *Iz glagoljaške čitanke*. Tekstovi su, dakako, doneseni u transkribiranome obliku, što ih čini pristupačnima široj publici.

Pažljivi čitatelj naposljetku će moći ispitati svoje znanje u *Glagoljaškome kvizu*, dok mu za razrješivanje terminoloških nedoumica koje su se pojavile tijekom čitanja na raspolaganju stoji kratak *Pojmovnik*.

Glagoljica za znatiželjne dobrodošao je doprinos popularizaciji paleoslaviističkih i paleokroatističkih tema. Koristit će zaljubljenicima u hrvatsku jezičnu i kulturnu baštinu, nastavnicima hrvatskoga jezika i ljubiteljima glagoljice koji su o glagoljici zasad tek *znatiželjni*.

Marta KONTIĆ

SVE O SVEOBUHVAATNOM CRKVENOSLAVENSKOM RJEČNIKU 17. STOLJEĆA

Walker Riggs THOMPSON. *Epifanii Slavinskii's Greek–Slavonic–Latin Lexicon between East and West*. (Empirie und Theorie der Sprachwissenschaft, 8). Universitätsverlag Winter. Heidelberg, 2024., 412 str.

Knjiga Walkera Riggsa Thompsona, znanstvenika iz Instituta za slavistiku Sveučilišta u Heidelbergu, posvećena je iscrpnom opisu neobjavljenog *Grčko-slavensko-latinskog rječnika* (kratica: GSL) uglednog rusinskog monaha Epifanija Slavineckog (oko 1600. – 1675.). Slavineckoga je kao cijenjenog učitelja i stručnjaka 1649. godine car Aleksej I. Mihajlovič pozvao iz Kijeva u Moskvu da mu pomogne u predstojećim reformama (str. 17). Nakon dolaska u Rusiju Epifanij se prometnuo u istaknutu ličnost crkvenog i kulturnog života zemlje djelujući kao jedna od ključnih osoba u reformi ruskih crkvenoslaven-skih liturgijskih knjiga, koju je provodio patrijarh Nikon, i sudjelujući kao autoritet u jezikoslovnim raspravama na Crkvenim sinodima u Moskvi 1660.